

תורה שבעל פה במעגלי המשנה

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון	–	(13×6)	–	78 נקודות
פרק שני	–	(11×2)	–	22 נקודות
סך הכול	–			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (78 נקודות)

ענו על שש מן השאלות 1-9 (לכל שאלה – 13 נקודות).

1. תורה ומצוות

א. "אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה, והביכורים, והריאיון" (פאה, פרק א', משנה א').

(1) הסבירו את דברי המשנה המודגשים בקו.

(2) "הפאה, והביכורים, והריאיון" – הסבירו בקצרה שניים מן המושגים האלה.

(6 נקודות)

ב. "...כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין אדם לחברו..." (שם).

על פי המשנה, כתבו מהו השכר של מי שמקיים את המצוות האלה, והסבירו על פי הרמב"ם מהו הטעם לשכר זה.

(4 נקודות)

ג. "ותלמוד תורה כנגד כולם" (שם).

כיצד הרמב"ם מפרש את הביטוי "ותלמוד תורה כנגד כולם"? (3 נקודות)

2. צדקה, אמת ויושר

א. "מי שיש לו... לא ייטול לקט, שכחה ופאה ומעשר עני" (פאה, פרק ח', משנה ח').

(1) השלימו את המקרה שבמשנה.

(2) הסבירו בקצרה אחת ממתנות העניים המודגשות בקו.

(4 נקודות)

ב. "מי שיש לו חמישים זוז, והוא נושא ונותן בהם - הרי זה לא ייטול" (שם, משנה ט').

(1) כתבו בלשונכם את המקרה ואת הדין שבמשנה המצוטטת.

(2) הסבירו מהו החידוש בדין זה בהשוואה למשנה שנוכרה בסעיף א.

(3) הסבירו את הטעם לדין זה.

(9 נקודות)

3. תפילה

א. "רבי אליעזר אומר: העושה תפילתו קבע - אין תפילתו תחנונים" (ברכות, פרק ד', משנה ד').

כתבו שני הסברים לביטוי "תפילת תחנונים". (4 נקודות)

ב. (1) "רבי יהושע אומר: המהלך במקום סכנה..." (שם).

מהו הדין במקרה זה, ומהו טעם הדין?

(2) "בכל פרשת העיבור יהיו צורכיהם לפניך" (שם).

הסבירו משפט זה, וציינו מהו הפירוש של כל אחת מן המילים "פרשת" ו"העיבור".

(9 נקודות)

4. ברכות

א. "אכל תאנים, ענבים ורימונים - מברך אחריהן שלוש ברכות; דברי רבן גמליאל..." (ברכות, פרק ו', משנה ח').

שירה אכלה תמרים -

(1) על פי רבן גמליאל, כתבו בלשונכם מהי הברכה האחרונה שעליה לברך.

(2) על פי דעת חכמים שבהמשך המשנה, מהי הברכה האחרונה שעליה לברך?

(3 נקודות)

ב. "רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזונו..." (שם).

(1) הסבירו מהו "שלק".

(2) על פי רבי עקיבא, מהי הברכה האחרונה שמברכים במקרה ש"אכל שלק והוא מזונו", ומדוע?

(5 נקודות)

ג. (1) כתב הרב יעקב בן רבנו אשר ("טור"): "ויש אומרים (בברכה אחרונה לאחר אכילת פירות משבעת המינים): 'ונאכל

מפרייה ונשבע מטובה', ואין לאומרו" (טור, אורח חיים, סימן רח).

על פי ה"טור", הסבירו מדוע אין לומר בברכה זו את המילים "ונאכל מפרייה ונשבע מטובה".

(2) על פי הרב יואל סירקיש ("בית חדש", ב"ח), הסבירו מדוע בכל זאת יש לומר בברכה זו את המילים "ונאכל מפרייה

ונשבע מטובה".

(5 נקודות)

5. שבת

"המלקט עשבים, אם לתקן - כל שהן, אם לבהמה - כמלא פי הגדי" (שבת, פרק י"ב, משנה ב').

א. במשנה המצוטטת מוזכרות שתי מטרות של ליקוט עשבים.

(1) הסבירו את שתי המטרות.

(2) הסבירו מהו שיעור הליקוט שחייבים עליו בכל אחת מן המטרות.

(7 נקודות)

ב. על קטע זה מן המשנה הקשתה הגמרא: הרי גם אם המטרה היא האכלת הבהמה, יש בפעולה זו תיקון של הקרקע, וזהו

"פסיק רישיה", ולכן הדין צריך להיות חייב בכל שהוא.

(1) הסבירו מהו "פסיק רישיה".

(2) הסבירו את תירוץ הגמרא לקושיה זו.

(6 נקודות)

6. מועדים – ראש השנה

- א. (1) בזמן שבית המקדש היה קיים – כיצד נהגו במקדש וכיצד נהגו מחוץ למקדש בנוגע לתקיעת שופר בראש השנה שחל להיות בשבת?
- (2) כתבו מה תיקן רבן יוחנן בן זכאי, והסבירו מדוע הוא תיקן זאת.
- (3) תנא קמא ורבי אלעזר נחלקו בנוגע להיקף התקנה של רבן יוחנן בן זכאי. כתבו אחת מן הדעות. (8 נקודות)
- ב. (1) בנוגע לגזירה של חכמים שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת, כתב הרב צבי יהודה קוק על פי הגמרא: "יש כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה".
- הסבירו את הביטוי "לעקור דבר מן התורה".
- (2) מדוע גזרו חכמים שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת? (5 נקודות)

7. מועדים – יום טוב

- א. "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד" (מגילה, פרק א', משנה ה').
- הסבירו בלשונכם את המשנה המצוטטת. בתשובתכם הסבירו את המושג "אוכל נפש". (5 נקודות)
- ב. בשנה זו חל יום טוב של שבועות ביום שישי. המשנה במסכת ביצה (פרק ב', משנה א') מציעה שתי דרכים לבישול לצורך השבת ביום טוב שחל ביום שישי. אחת מן הדרכים היא "עירוב תבשילין".
- (1) הסבירו מהו "עירוב תבשילין".
- (2) מהי הדרך השנייה? (5 נקודות)
- ג. על פי הרב עובדיה מברטנורא, יש שני טעמים לתקנת "עירוב התבשילין". הסבירו טעם אחד. (3 נקודות)

8. קטע שלא נלמד

למדו את המשנה שלפניכם, וענו על השאלות שאחריה. היעזרו בפירוש של הרב פינחס קהתי המובא מתחת למשנה.

שבת, פרק כ"ג, משנה א'

שׁוֹאֵל אָדָם מִחֲבֵרוֹ כְּדֵי יַיִן וְכְדֵי שֶׁמֶן,

וּבִלְבָד שְׁלֹא יֹאמַר לוֹ: "הֲלוֹנִי",

וְכֵן הָאִשָּׁה מִחֲבֶרְתָּהּ פְּפֻרוֹת.

וְאִם אֵינוּ מֵאֲמִינוּ -

מְנִיחַ טְלִיתוֹ אֶצְלוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבוֹן לְאַחַר שַׁבָּת.

פירוש הרב פינחס קהתי

שׁוֹאֵל אָדָם מִחֲבֵרוֹ כְּדֵי יַיִן וְכְדֵי שֶׁמֶן - בשבת, וּבִלְבָד שְׁלֹא יֹאמַר לוֹ: "הֲלוֹנִי" - אלא "השאלני"; ומבואר הטעם בגמרא, שאם יאמר לו "הלווני", חוששים שמא יבוא חברו לרשום בשבת את ההלוואה בפנקסו כדי שלא ישכחנה, לפי ש"הלוואה" משמעה לזמן מרובה; אבל אם אומר לו: "השאלני", הואיל ו"שאלה" היא לזמן מועט, אין חוששים שמא ירשום את זה בפנקסו... וְאִם אֵינוּ מֵאֲמִינוּ - הבא לשאול צורכי מזון מחברו בשבת, והלה אינו רוצה לתת לו, מפני שאינו מאמינו שיחזיר לו את תמורתם, מְנִיחַ טְלִיתוֹ אֶצְלוֹ - רשאי השואל להניח טליתו, היינו בגדו העליון, אצל המשאיל, ובלבד שלא יאמר לו, שבגד זה יהא משכון אצלו, אלא מניחו אצלו סתם, וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבוֹן לְאַחַר שַׁבָּת - כמה הוא חייב לו בעד הדברים שלקח בשבת.

- א. על פי המשנה, מותר לאדם לבקש מחברו כדי יין וכדי שמן בשבת בלשון שאילה ולא בלשון הלוואה.
- מהו הטעם לדין זה? בתשובתכם הסבירו את ההבדל בין לשון שאילה ובין לשון הלוואה. (5 נקודות)
- ב. "וכן האישה מחברתה כיכרות" - הסבירו את המקרה ואת הדין. (4 נקודות)
- ג. "ואם אינו מאמינו" - כתבו בלשונכם את המקרה. בתשובתכם ציינו מי לא מאמין למי. (4 נקודות)

9. יסודות תורה שבעל פה

- א. (1) ציינו שניים מארבעת חלקי ה"שולחן ערוך", וכתבו מהו התוכן של כל אחד מהם.
- (2) הרמ"א הוסיף הגהות על ה"שולחן ערוך".
- מנהגים של איזו עדה מובאים ב"שולחן ערוך", ומנהגים של איזו עדה מובאים בהגהות הרמ"א? (6 נקודות)
- ב. כתבו שם של מאגר מידע תורני מתוקשב אחד שאתם מכירים. (2 נקודות)
- ג. (1) הגמרא שואלת מדוע נפסקה ההלכה כבית הלל במחלוקות בינם ובין בית שמאי.
- כתבו את תשובת הגמרא על שאלה זו.
- (2) חכמים קבעו כללים הלכתיים להכרעה במחלוקות.
- ציינו כלל הלכתי אחד שעל פיו מכריעים במחלוקות בין חכמים.
- (5 נקודות)

פרק שני (22 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 10–12 (לכל שאלה – 11 נקודות).

10. בין אדם לחברו

א. "מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה" (בבא בתרא, פרק ב', משנה ז').

(1) מדוע צריך להרחיק אילנות מן העיר?

(2) על פי הרמב"ן, דין זה נאמר רק בנוגע לארץ-ישראל. מהו הטעם של הרמב"ן לדבריו?

(4 נקודות)

ב. "מרחיקין גורן קבועה מן העיר חמישים אמה" (שם, משנה ח').

(1) מהי גורן?

(2) מדוע צריך להרחיק גורן מן העיר?

(4 נקודות)

ג. "ומרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו, כדי שלא יזיק" (שם).

מדוע בדין זה לא נקטה המשנה שיעור מוגדר להרחקה? (3 נקודות)

11. כבודו של אדם

א. "הוא היה אומר: חביב אדם שנברא בצלם" (אבות, פרק ג', משנה י"ד).

על פי הרב מאיר שמחה מדווינסקי ("משך חכמה"), מהי המשמעות של צלם האלוקים שבאדם? (2 נקודות)

ב. "רבי אלעזר המודעי אומר... המבזה את המועדות, והמלכין פני חברו ברבים, והמפך בריתו של אברהם אבינו...

אין לו חלק לעולם הבא" (שם, משנה י"א).

(1) הסבירו כל אחת מן העבירות המודגשות בקו.

(2) "אין לו חלק לעולם הבא" – מדוע העבירות המוזכרות במשנה חמורות יותר מעבירות אחרות?

(5 נקודות)

ג. "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילכין פני חברו ברבים" (תלמוד בבלי, ברכות מג, ע"ב).

כתבו מאיזה סיפור בתורה לומדים את המאמר המצוטט, והסבירו כיצד לומדים מן הסיפור הזה את המאמר המצוטט.

(4 נקודות)

12. ארץ-ישראל

א. "כל מצווה שהיא תלויה ב**ארץ** - אינה נוהגת אלא ב**ארץ**; ושאינה תלויה ב**ארץ** - נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ,

חוץ מן העורלה והכלאיים. רבי אליעזר אומר: אף מן החדש" (קידושין, פרק א', משנה ט').

(1) בציטוט שלפניכם המילה "בארץ" מודגשת בקו פעמיים. הסבירו את הפירוש של מילה זו בכל אחת מן הפעמים.

(2) כתבו דוגמה למצווה שאינה תלויה בארץ.

(6 נקודות)

ב. "...חוץ מן העורלה והכלאיים. רבי אליעזר אומר: אף מן החדש".

(1) הסבירו מהו "חדש".

(2) הסבירו את הדין שאמר רבי אליעזר.

(5 נקודות)

בהצלחה!